

مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای
سال ششم، شماره بیست و سوم، زمستان ۱۳۹۳

سنجش رضایتمندی از تفکیک جنسیتی فضاهای عمومی شهری از دیدگاه کاربران؛ مطالعه موردی پارک بانوان شمس تبریز

علی گلی: دانشیار بخش جامعه‌شناسی و برنامه‌ریزی اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه شیراز، شیراز، ایران*
شاهرخ زادولی خواجه: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهیدچمران اهواز، اهواز، ایران
فاطمه زادولی خواجه: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

دریافت: ۱۳۹۲/۶/۲۶ - پذیرش: ۱۳۹۳/۹/۲۳، صص ۴۰-۲۵

چکیده

احساس امنیت شهروندان موجب بالا رفتن آسایش، رفاه شهروندان و پذیرش انجام امور تعهدات و مسئولیت نخواهد شد. امنیت از شاخصه‌های کیفی زندگی در شهرهاست و آسیب‌های اجتماعی از مهم‌ترین پیامدهای مختلف امنیت به شمار می‌روند. زنان نیز در مقام نیمی از اجتماعات انسانی، به واسطه خصوصیات بیولوژیک، مسئولیت‌ها و نگاه متفاوت، ارتباط متمایز تری با فضا برقرار می‌کنند. این تحقیق به سنجش میزان رضایتمندی از تفکیک جنسیتی فضاهای عمومی شهری در بین زنان مراجعه‌کننده به پارک بانوان شمس تبریز پرداخته است. تحقیق حاضر از نظر هدف توصیفی و در قالب مطالعات پیمایشی است. از نظر زمانی مقطعی بوده و از نظر نتایج کاربردی است. جامعه آماری تحقیق، زنان بالای هجده سالی است که در زمان پژوهش به تنهایی در پارک حضور داشتند. بر مبنای فرمول کوکران، حجم نمونه ۱۱۴ نفر تعیین شد و نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای در سطح پارک انجام شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد دامنه معیارهای امنیت محیطی هم‌گسترده بوده و هم از اهمیت بالایی برخوردار است. توجه به جایگاه زنان در جوامع کنونی و محدودیت‌ها-شاخصه‌ها را تا حدودی پررنگ‌تر نمود تا احساس امنیت محیطی در بخش‌های مختلف فضاهای شهری به ویژه پارک‌ها و فضاهای گردشگری در ساعات مختلف شبانه روز برای زنان فراهم شود. عواملی همانند طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، نحوه توزیع کاربری‌های مختلف در درون پارک(چیدمان عناصر)، مکانیابی و نحوه دسترسی به پارک و احساس امنیت و آرامش روانی در پارک با افزایش رضایتمندی پاسخگویان از حضور در پارک بانوان رابطه معناداری دارد.

واژه‌های کلیدی: تفکیک جنسیتی، فضاهای عمومی شهری، احساس امنیت زنان، پارک بانوان تبریز.

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

فضای عمومی شهر، صحنه‌ی نمایش زندگی روزمره مردم است و در تقابل با فضای زندگی خصوصی تعریف می‌شود. اهمیت فضای عمومی به دلیل نقشی است که در توسعه جامعه دارد. به عبارتی چنانچه دسترسی برابر به عرصه عمومی برای همه جامعه فراهم شود، تهدید، تمایز و جدایی اجتماعی کاهش می‌یابد و همچنین فضای عمومی را به مکانی تبدیل می‌کند که همه افراد بتوانند آزادانه و با دوری از هر ترسی در فضای عمومی رفت و آمد کنند. یکی از عوامل تهدید کننده‌ی حضور مردم و مخصوصاً زنان در فضای عمومی شهری مورد تعرض رفتارهای غیر مدنی و خشونت واقع شدن است.

امنیت اجتماعی زنان مفهومی است که در جامعه شناسی به آن کمتر پرداخته شده و حوزه‌ی تعریف آن با مفهومی چون نظم اجتماعی، همبستگی اجتماعی آن چنان در هم آمیخته که برخی را اعتقاد بر آن است که امنیت اجتماعی همان نظریه همبستگی اجتماعی است. لزوم امنیت مخصوصاً برای زنان از طبیعت حقوق بشری ناشی می‌گردد و لازمه‌ی حقوق و آزادی‌های مشروع، معنویت آن‌ها از تعرض و دور ماندن از مخاطرات و تعدیات امنیت است. عواملی که امنیت شهری را از بین می‌برند و موجب تهدید یا کاهش امنیت شهرها و به طور کلی در فضاهای عمومی شهری می‌شوند، بسیارند و برخی فضاهای شهری یکی از عوامل اصلی تهدید کننده امنیت شهری

هستند. فضای شهری مناسب تا حد زیادی تأمین کننده امنیت و فضای نامناسب از بین برنده آن و زمینه ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی است. بسیاری از کارشناسان معتقدند ایمنی شهرها منوط به وجود امکان استفاده تمام گروه‌های سنی - جنسی از فضاها بوده و تفاوت‌های سنی و جنسیتی در ساختار شهرها می‌باید مورد توجه قرار گیرند. ساخت و ساز و برنامه ریزی‌های شهری نادرست، استفاده اقشار مختلف جامعه را از فضاهای شهری تحت تأثیر قرار می‌دهد، به طوری که گاهی به خاطر نبود توجه کافی سالمندان، معلولان، کودکان و زنان از زندگی سالم و صحیح شهری محروم می‌مانند. در این میان زنان به سبب محدودیت‌های اجتماعی و فرهنگی موجود در کشور عمدتاً امکان بهره‌مندی از فضاهای شهری را ندارند. از سوی دیگر این فضاها عموماً فضاهایی مردانه بوده و به سبب ویژگی‌های کالبدی خود امکان حضوری ایمن را برای زنان را فراهم نمی‌سازند (رضایی و برومند، ۲۰۱۳:۹۰). برای مناسب سازی فضاهای شهری برای زنان، اهداف امنیتی، خوانایی فضاهای شهری، سرزندگی مکان‌ها، سهولت دسترسی به خدمات و امکانات شخصی و جمعی و تقویت حس مکان را پیشنهاد می‌کنند (امیری عارف و هاشمی، ۱۳۸۹: ۴). پارک‌های شهری به عنوان فضای عمومی در شهرها دارای نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیکی هستند، با مزایایی چون درمان بیماری‌های روحی، محیطی مطلوب برای پرورش کودکان، یکپارچگی اجتماعی، حفظ آسایش و نظایر این‌ها، که در عین

است که در موارد زیادی، نارضایتی افراد را به دنبال دارد. در حالی که یکی از شاخص‌های ارزیابی مطلوبیت فضاهای تفریحی، میزان رضایتمندی و آسودگی بهره برداران در زمان استفاده از این گونه محیط‌ها است (کافی و همکاران، ۱۳۸۶) و یکی از مقولات سنجش و کارآمدی ارائه خدمات در سازمان‌های دولتی، میزان رضایتمندی مردم از کیفیت خدمات ارائه شده توسط آن‌ها است (مقبل با عرض و محمدی، ۱۳۸۲).

در این میان زنان حاملان فرهنگی هستند که نقش اساسی در انتقال نهادهای فرهنگی و زبانی به جوانان را به عهده دارند و مظهر نمادین تمایز و وحدت ملی در نظر گرفته می‌شوند. بنابراین، اگر جامعه به شهروندی مفید و مؤثر آن‌ها نیاز دارد، پس باید مطمئن شد زنان از طریق فرصت‌هایی برای اکتساب مهارت‌ها، توانایی و اطلاعات ضروری تربیت شوند (هزار جریبی، ۱۳۹۰:۳). همچنین از جمله ملزومات رشد و توسعه جوامع، ایجاد بسترهای فضایی و کالبدی مناسب جهت استفاده همه اقشار جامعه از خدمات و امکانات عمومی است. در این راستا وجود پارک‌های اختصاصی بانوان برای کسب فرصت‌هایی جهت فعالیت‌های فرهنگی، هنری، اجتماعی و ورزشی می‌تواند سهمی ارزنده داشته باشد.

۱-۲- پیشنهاد پژوهش

مطالعات مرتبط با زنان و کاربری‌های شهری از موضوعات مورد توجه محققین علوم اجتماعی و علوم برنامه ریزی مکانی بوده است که در این میان تاکید

حال شاخصی برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند. (Balram, 2005:149) ایجاد پارک‌های شهری به عنوان فضای عمومی شهری نقش زیادی در ارتقای شرایط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و زیست محیطی ساکنین دارد. این فضاها به موازات رشد و متراکم شدن نواحی شهری در جوامع مختلف مورد توجه قرار گرفته‌اند و راهبردهای گوناگونی برای مکان‌یابی و توزیع مناسب آن‌ها در محیط‌های شهری ابداع و به کار گرفته شده است (قربانی، ۱۳۸۶:۵۴). گذشته از مزایای اجتماعی و فیزیولوژیکی فضاهای عمومی شهری، تاکید بر ابعاد زیست محیطی در توسعه فضاهای عمومی در شهرها می‌تواند مزایای اقتصادی را نیز، چه برای مدیران شهری و چه برای شهروندان فراهم سازد. به عنوان مثال، پالایش هوا که درختان انجام می‌دهند، می‌تواند منجر به کم شدن هزینه‌های کاهش آلودگی و میزان آن گردد. به علاوه، ارزش‌های زیبایی‌شناختی، تاریخی و تفریحی پارک‌های شهری باعث افزایش جذابیت شهر، ارزش گردشگری و در نتیجه درآمد می‌شود. (Cheisura, 2004:129) همچنین استقرار این پارک‌ها از یک سو به جهت تأثیری که بر کیفیت زندگی شهری و نیل به توسعه پایدار دارند و از سوی دیگر به جهت بار مالی بدون بازگشت سرمایه و سود که برای شهرداری‌ها به جای می‌نهند، ارزش بررسی گسترده را دارند. (Manlun, 2003:49) علی‌رغم اهمیت زیادی که پارک‌ها و فضاهای سبز دارند، شیوه‌ی ارائه‌ی خدمات توسط این بخش به نوعی

رفتارهای غیر مدنی و یا آن گونه که جیکوبز می‌گوید: "بربریت خیابانی" نامید.

او در زمینه‌ی کنترل فضا متمایز کردن آشکار عرصه عمومی و خصوصی را بیان می‌کند در زمینه نظارت می‌گوید: "نیاز به چشم‌هایی نظاره‌گر، از سوی صاحبان طبیعی، هم ساکنان و هم استفاده‌کنندگان که می‌توانند با استفاده از تنوع فعالیت‌ها و عملکردهایی که مردم را جذب می‌کند تقویت گردد (مدیری، آ، ۱۳۸۵: ۱۶-۱۵).

الیزابت وود^۲ از مدافعان نظریه طراحی کالبدی در کاستن از جرم است. وی تاکید دارد که با تمرکز بر کاربری مسکونی و خلق فضاهایی با افزایش نظارت ساکنین و بهره‌مندان از فضا، می‌توان آسیب‌ها و جرائم را به حداقل رساند (بنام و ویولیس، ۱۳۷۹: ۴۸). اسکامو آنجل^۳ با تاکید بر محیط کالبدی و تأثیر آن بر وقوع جرم، اعتقاد دارد که با مشخص کردن حدود مالکیت و کاهش یا افزایش دسترسی و نیز انجام اقداماتی جهت نظارت و مراقبت توأم شهروندان و پلیس بر محیط کی توان در کاهش جرائم موثر بود. به عقیده آنجل استفاده زیاد از یک کاربری عمومی در شهر توسط مردم سبب افزایش تعداد ناظران و شاهدان می‌گردد و هم چنین ایجاد و گسترش مراکز تجاری متعدد در مناطقی که با عبور و مرور زیاد مردم همراه است، از زمینه‌های حداقل نمودن آسیب پذیری فضاهای عمومی است (Robinson, 1996: 15).

بر امنیت زنان در فضاهای عمومی شهری و کاستن از جرائم واقع بر آن‌ها پژوهش‌ها و مطالعاتی متعددی را شامل می‌شود.

جین جیکوبز^۱ به عنوان یکی از پیشگامان پژوهش در جرم در فضاها و کاربری‌های شهری بیان می‌کند که آرامش فضای شهری ابتدا به وسیله پلیس تأمین نمی‌شود. ولی با حضور پلیس ضروری می‌شود. آرامش فضای شهری، ابتدا به وسیله شبکه‌ی ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود بیان مردم حفظ می‌شود. او در مورد خود. انتظامی بودن یک خیابان چنین توضیح می‌دهد: "می‌بایست چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما آن‌ها را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم و... پیاده‌روهای خیابان می‌بایست به صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد تا بر نگاه‌های موثر بر خیابان افزوده گردد و به مردم ساکن در خیابان، نگریستن به خیابان آموزش داده شود.

بنابراین وی بر نظارت فعال و ضرورت تعریف عرصه‌های عمومی و خصوصی تأکید می‌کند. بدین ترتیب با استفاده از مشارکت عمومی می‌توان از وقوع درام بربریت ممانعت کرد ولی این امر نباید مانع عبور غریبه‌ها از فضا گردد" (Jacobs, 1965: 15).

به عقیده جیکوبز بیشتر رفتارهایی که موجب خشم، ترس و ناراحتی مردم در فضاهای شهری می‌شود و مردم را از استفاده از فضاهای عمومی منصرف می‌کند به لحاظ قانونی جرم نیستند و می‌توان آن‌ها را

² Elizabeth Wood

³ Schomo Angel

1 Jean Jacobs

بازرگانی، سیاسی، صنعتی، فرهنگی و نظامی این منطقه است. بر اساس آخرین سرشماری مرکز آمار ایران، شهر تبریز با جمعیتی بالغ بر ۱۴۹۴۹۹۸ نفر در سال ۱۳۹۰، پنجمین کلان‌شهر پرجمعیت ایران پس از شهرهای تهران، مشهد، اصفهان و کرج محسوب می‌گردد. طبق آمار سازمان پارک‌ها و فضای سبز در سال ۱۳۸۹ تعداد پارک‌های شهر تبریز حدود ۱۷۰ مورد است که از این تعداد ۶ پارک ویژه بانوان است (سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تبریز، ۱۳۸۹). پارک شمس تبریزی که یکی از پارک‌های جذاب و زیبای تبریز به شمار می‌رود که در راستای احیای باغات چایکنار (مجاور رودخانه) از چند سال قبل ساماندهی و نگهداری شده و به عنوان یکی از زیرساخت‌های مهم رفاه، تفریح و ورزش بانوان شهر تبریز مورد استفاده بانوان و زنان و دختران تبریزی قرار می‌گیرد. این پارک به عنوان شلوغ‌ترین و مورد استفاده‌ترین پارک بانوان شهر تبریز است.

۲- مبانی نظری

یکی از بخش‌های بسیار مهم در هر تحقیقی، مبحث چارچوب نظری تحقیق است زیرا محقق تئوری مورد نظر خود را انتخاب نموده و در تمامی مراحل تحقیق این تئوری مد نظر قرار گرفته و به نوعی خود را نشان می‌دهد و در واقع تمام قسمت‌های تحقیق (همانند بیان مسأله، فرضیات تحقیق، ضرورت تحقیق، مدل تحقیق و... به صورت مستقیم و غیر مستقیم الهام گرفته شده از چارچوب نظری تحقیق و تئوری در نظر گرفته شده برای پژوهش است. این تحقیق هم از این

اسکار نیومن (Oscar Newman) با تأثیر پذیری از نظریات جین جیکوبز با تأکید بر جزئیات طراحی محیطی به منظور ایجاد فضای قابل دفاع از طریق کاهش آشنایی و ناشناس بودن ساکنان با یکدیگر، افزایش نظارت و مراقبت بر فضا را از طریق کاستن از فضاهای خالی و بدون متولی با تأکید بر راه حل‌های معماری پیشنهاد می‌نماید (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۴۰-۱۳۸).

۳-۱- روش تحقیق

این مطالعه تحقیقی تجربی و مبتنی بر بررسی میدانی «پیمایشی»، با استفاده از روش‌های مشاهده و پرسشنامه است. پس از مطالعات اسنادی و مروری بر مطالعات انجام شده در زنان و احساس امنیت در فضاهای عمومی، برای ارزیابی میزان رضایت زنان از پارک بانوان شمس تبریز و متعاقب آن ارزیابی موفقیت و یا عدم موفقیت طراحی پارک بانوان از روش پیمایشی «پرسشنامه» استفاده گردیده است. جامعه آماری تحقیق کلیه‌ی زنان بالای ۱۸ سال مراجعه کننده به پارک بانوان شمس تبریز در تابستان سال ۱۳۹۲ و حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۱۴ مورد است. برای تجزیه و تحلیل داده از آزمون‌های پارامتریک t -Test، آزمون رتبه‌ای فریدمن و متوسط میانگین پاسخ‌ها در محیط نرم افزار SPSS استفاده گردیده است.

۴-۱- محدوده مورد مطالعه

تبریز یکی از کلان‌شهرهای کشور و مرکز استان آذربایجان شرقی است. این شهر بزرگ‌ترین شهر منطقه شمال غرب کشور و قطب اداری، ارتباطی،

در اصل در نظر مید و ویژگی اساسی زندگی اجتماعی این است که کنش‌ها نتیجه‌ی تفسیرهای افراد از جایگاهی است که در آن قرار گرفته‌اند انسان‌ها کنش‌های دیگران را تفسیر می‌کنند و سپس بر حسب تفسیرشان واکنش نشان می‌دهند. بنابراین دلیل‌های کنش اجتماعی از نوع قانون‌های عینی که از خارج بر انسان‌ها چیره است بر نمی‌خیزند بلکه ریشه در تعریف انسان‌ها از جایگاه یا تفسیر آن‌ها از رویداد دارد. (احمدی، ح، ۱۳۸۲: ۱۵)

بلومر در سال ۱۹۳۷ عنوان کنش متقابل نمادی را برای آن برگزیده است و به عنوان یکی از چهره‌های برجسته‌ی روان‌شناسی اجتماعی معاصر شناخته شده است (ریترز، ج، ۱۳۷۴: ۳۰۳).

"بلومر نکته‌های اساسی دیدگاه‌های اصلی خود را در سه بخش طبقه بندی کرده:

قضیه‌ی اول: افراد در برابر اشیاء و موضوع‌ها بر اساس معنایی که آن اشیاء برای آن‌ها دارند واکنش نشان می‌دهند. این موضوع‌ها که در برگرفته‌ی هر چیزی که در جهان مورد توجه قرار می‌گیرد می‌شود. اشیاء فیزیکی مانند شیشه، سایر افراد مانند پدر و مادر... نهادهای اجتماعی مانند دولت. ... آرمان‌هایی مانند استقلال و ...

قضیه‌ی دوم: معنای اشیاء از کنش متقابل سرچشمه می‌گیرد. البته نظریه‌ی کنش متقابل نمادی معنای را چون فرآورده و نتیجه‌ی اجتماعی می‌داند که در میان و درگذار پویش تعریف کردن مردم از جایگاه، همان گونه که متقابلاً در کنش هستند شکل می‌گیرد.

قاعده مستثنی ناست. در این پژوهش رویکردی ترکیبی از نظریات جامعه‌شناسی اجتماعی و قلمروهای انسانی در شهرسازی مبنای مطالعه است. در مباحث جامعه‌شناسی اجتماعی نظریه کنش متقابل و در مباحث قلمروهای انسانی در شهرسازی نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی^۴ مورد استفاده قرار گرفته که به اختصار ارائه می‌گردد.

۲-۱- نظریه کنش متقابل نمادی

بنیان‌گذاران این نظریه همانند مید و کولی بر این باور هستند که رفتار آدمی در متن زندگی اجتماعی تعیین می‌شود و آگاهی و شناخت خویشتن همراه با هم در اثر ارتباطات ذهنی از راه کنش‌های متقابل با دیگران به وجود می‌آیند. به اعتقاد آن‌ها خود یک ساختار اجتماعی است که از تجربه‌ی اجتماعی برخاسته است. مید ویژگی‌های نمادین کنش‌های انسانی را مورد توجه قرار می‌دهد. او بر این باور است که در کنش‌های متقابل غیر نمادی انسان‌ها مانند حیوان‌ها به گونه‌ی مستقیم نسبت با یکدیگر واکنش نشان می‌دهند، ولی در کارهای متقابل نمادی که مبتنی بر کاربرد اداهای معنی دارند انسان‌ها رویکردهای دیگران را تفسیر می‌کنند و بر پایه‌ی معنایی که از این تفسیرها به دست می‌آید عمل می‌کنند. (کوزر، ل و برنارد، ر، ۱۳۷۸: ۲۰۵)

برای سایر گروه‌های سنی به ویژه زنان را محدود می‌نماید. پارک‌های اختصاصی با رویکرد تفکیک جنسیتی از جمله راهکارهایی پیشنهادی جهت حضور و بهره‌مندی بیشتر بانوان با توجه به نیازهای فیزیولوژیک و رفع محدودیت‌های بهره‌مندی آنان از فضای سبز شهری مشترک است که در دهه اخیر در بسیاری از کلان‌شهرها و شهرهای بزرگ کشور با رویکرد CPTED، ایجاد و مورد بهره‌برداری قرار گرفته است.

رویکرد CPTED، با تمرکز بر زمینه‌های محیطی وقوع جرم و آسیب‌های اجتماعی بر به‌کارگیری تکنیک‌هایی که آسیب‌پذیری محیطی را کاهش می‌دهد، تاکید می‌نماید (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۳۴). این رویکرد در طراحی‌های محیطی بر پنج راهبرد تاکید دارد: تقویت قلمرو طبیعی، کنترل دسترسی طبیعی، نظارت طبیعی و حمایت از فعالیت‌های اجتماعی (بمانیان و محمودی نژاد، ۱۳۸۸: ۱۴۷).

پارک بانوان به دلیل ایجاد یک فضای خصوصی برای جنسیتی خاص، فضای پارک را به عنوان فضای خصوصی از فضای عمومی و قابل دسترس برای همه مجزا می‌نماید و در حقیقت از طریق تقویت احساس و روحیه مالکیت مبتنی بر جنسیت، محیط مصنوع و اختصاصی را برای زنان فراهم می‌آورد که حضور مردان به عنوان عناصر مزاحم را به حداقل کاهش می‌دهد. کنترل دسترسی به منظور ممانعت از ورود عناصر غیر مجاز و فاقد دسترسی به یک کاربری معین صورت می‌گیرد و این امر در فضای سبز اختصاصی

قضیه سوم: این معانی در جریان کنش و برخورد با اشیاء و مورد تعبیر و تفسیر قرار گرفته و تغییر خواهد کرد". (احمدی، ح، ۱۳۸۲: ۱۷-۱۶)

نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی (CPTED):

مفهوم فضای شهری امن بیانگر عرصه‌های زیستی عینی و ذهنی در اجتماعات شهری است که در آن کلیه مظاهر نامنی در حداقل میزان نسبت به فضاهای ناامن شهری است. عموماً فضای ناامن شهری دربرگیرنده عرصه‌هایی است که در آن‌ها مظاهر نامنی مانند سرقت، خشونت، رفتارهای پرخاشگرانه و... احساس و درک می‌شود (صالحی، ۱۳۸۷: ۱۱۷).

فضاهای سبز شهری، فضاهای هستند که با هدف تزئین شهر، ارائه فضای گردش و گذران اوقات فراغت و بازی کودکان و محل استراحت سالمندان در کاربری‌های شهری تعریف می‌گردند و بسته به ابعاد و مساحت آن کارکردهای محلی تا منطقه‌ای را شامل می‌شوند. بررسی میزان مراجعات ساکنین قطعات مجاور فضای سبز و پارک در شهرها نشان می‌دهد که پارک‌های محله‌ای و مرکزی بخش عمده‌ای از ساکنین شهر را در ساعات پایانی روز و روزهای آخر هفته به ویژه از بین کودکان و زنان به سوی خود جلب می‌نماید و با توجه به عدم تفکیک جنسیتی یا سنی این کاربری در شهر، امکان استفاده به صورت برابر برای زنان و مردان و گروه‌های سنی مختلف متصور می‌گردد. بنابراین، حضور و استفاده بیشتر مردان و به ویژه مردان جوان و سالمند، امکان استفاده

بانوان سبب حضور افراد از پیش تعیین شده‌ای می‌گردد که کاهش آسیب‌ها و ارتکاب جرم را به دنبال خواهد داشت. ایجاد موانع فیزیکی در محدود کردن فضا و کنترل ورود و خروج بر مبنای جنسیت از جمله اقدامات اجرایی این راهبرد است. نظارت طبیعی به معنای توانمندسازی محیط از طریق در معرض دید قرار گرفتن و آسانی نظارت است که امکان نظارت ارگان‌های و نهادهای امنیتی و انتظامی را فراهم می‌کند که این نظارت در پارک‌های بانوان مورد توجه قرار گرفته که همراه با استفاده از حایل‌های فضای سبز و موانع فیزیکی مرتفع و غیره، اشرافیت کاربری‌های مجاور را به حداقل و با به‌کارگیری دوربین‌های نظارتی مناطق غیرقابل نظارت و مناطق کور داخل فضا را کاهش می‌دهند. پارک‌ها و فضاهای سبز اختصاصی بانوان این امکان را فراهم می‌آورند تا برخی فعالیت‌های اجتماعی خاص زنان در این فضاها شکل گیرند تا همراه با توانمندسازی این دسته از فعالیت‌های اجتماعی، امکان جرم‌خیزی را از طریق اصلاح توزیع کاربری‌ها در پهنه شهر، جایدهی فعالیت‌های خاص در مکان‌ها و پهنه‌های مرتبط و جایگزینی کاربری‌های ویژه در مناطق با دید و نظارت مناسب را فراهم نماید.

مطالعات مربوط به جنسیت نیز در دهه‌های اخیر وارد مقوله فضا به طور عام و فضاهای معماری و شهری به طور خاص شده و مبحث دیگری از دانش اجتماعی فضا را گشوده است. مطالعات جنسیت از جمله مقوله‌های زیر را مورد توجه قرار داده: فضاهای

کالبدی خصوصی و عمومی چگونه تحت تأثیر باورهای جنسیتی شکل یافته‌اند، نموده‌ها و نشانه‌های باورهای جنسیتی در فضاهای ساخته شده کدام است، طراحی کنونی فضاهای زندگی تا چه حد پاسخگوی ساختار جنسیتی تغییر یافته عصر حاضر هستند، طراحی و ساخت فضاهای معماری و شهر چه تغییراتی را باید در برگیرد تا متناسب هویت‌ها و ارتباطات جنسیتی تغییر یافته گردد. جنسیت به عنوان ساختاری اجتماعی و فضا نیز با ساختاری کالبدی - اجتماعی بررسی می‌شود. در این دیدگاه فضا و جنسیت به عنوان دو مؤلفه نظام اجتماعی در یک کنش و واکنش متقابل با یکدیگر - و البته با سایر مؤلفه‌های اجتماعی - شکل می‌گیرند و تغییر می‌کنند. توجه به ساختار جنسیت و تأثیر و تأثرات آن در فضاهای زندگی به لحاظ وجه برنامه ریزی و طراحی معماری و شهری دارای اهمیت است. در دنیای معاصر که پدیده‌های اجتماعی و چگونگی زندگی انسان‌ها در فضاهای مختلف به سرعت در حال تغییرند. ویژگی فضاهای کالبدی نیز به لحاظ آنکه در کنش متقابل با پدیده‌های اجتماعی هستند نیازمند تغییر آگاهانه هستند. علم بر ارتباط متقابل میان فضا و جنسیت امر برنامه ریزی و طراحی فضایی را در دنیایی که ساختار جنسیت در آن به شدت در حال تغییر است با دانش بیشتری همراه می‌سازد (کمالی و همکاران، ۱۳۸۸: ۴).

۲-۲- رابطه متقابل فضا و جنسیت

در رویکرد نظاممند به نظام‌ها و پدیده‌های اجتماعی، رابطه بین اجزاء در هر نظام اجتماعی، متقابل است و پدیده‌ها متقابلاً و متداوماً با یکدیگر در حال کنش و واکنش هستند، بنابراین، فضا به عنوان یک پدیده و جنسیت و عنوان پدیده دیگر در هر نظام اجتماعی، دارای تأثیر و تأثیرات دو طرفه نسبت به یکدیگر هستند. یک سوی این ارتباط در بازتاب‌های فضایی جنسیت بیان می‌شود. سوی دیگر آن را باید در نقش فعال فضا در تولید و باز تولید اجتماعی جست؛ فضا به طور اجتماعی تولید می‌شود اما در عین حال خود نیز شرطی برای تولید اجتماعی است (هاروی و سویا، نقل از Rendell, 2000: 101). در واقع فضا همان گونه که ساختار جنسیت را بازتاب می‌دهد. خود نیز عاملی فعال در فرآیند شکل‌گیری این ساختار است. فضا سازمان اجتماعی را منعکس می‌کند. اما هنگامی که فضا محصور شد و شکل گرفت، تنها یک زمینه خنثی نخواهد بود، فضا نیز تأثیرات خود را اعمال خواهد کرد (Rendell, 2000: 113). فضا متناسب با ساختارهای اجتماعی شکل می‌گیرد تا بتواند آن ساختارها را محقق ساخته و در باز تولید آن‌ها فعالانه شرکت کند. فرآیند رشد و اجتماعی شدن انسان‌ها در فضاها شکل می‌پذیرد. این فضاها با شکل مناسب خود که نتیجه بازتاب متناسب ارزش‌ها و باورها و نظام‌های اجتماعی است، فرآیند اجتماعی شدن را سهولت می‌بخشند و به طور موثری در این فرآیند شرکت می‌کنند. در ارتباط متقابل میان فضا و ساختار جنسیت، در حالی که ساختار جنسیت در فضا مادیت

می‌یابد، فضا نیز در نحوه تحقق ارتباطات جنسیتی و بازتولید آن نقش موثر دارد.

۲-۳- فضای شهری جنسیتی

در بررسی رابطه جنسیت و فضا با پدیده‌ای تحت عنوان فضاهای جنسیتی شده برخورد نموده و این سوال‌ها مطرح می‌شوند که آیا فضا جنسیتی است؟ اگر چنین است جنسیتی شدن آن چگونه صورت می‌گیرد؟ در پاسخ سوال‌های فوق می‌توان گفت مکان‌های خاص ممکن است بر اساس جنس زیست شناختی افرادی که آن‌ها را اشغال می‌کنند خصوصیات جنسی داده شوند یا بر اساس جنسیت فعالیت‌های مختلف که در آن‌ها انجام می‌شود جنسیت داده شوند. به عنوان مثال توالت‌ها جنسی شده - مذکر و مؤنث- هستند چرا که توسط مردان و زنان استفاده می‌شوند در حالیکه یک آشپزخانه خانگی به صورت زنانه جنسیت داده می‌شود زیرا آشپزی امری است که به خانم‌ها مربوط می‌شود (Rendell, 2000: 101). فضاهای جنس بندی شده که توسط جنبه‌های مادی و غیرمادی جامعه تولید می‌شوند، تأثیرات بر خود و جنس دیگر را به نمایش می‌گذارند. جنبه‌های محیط مادی مانند حال و هوای مردانه در یک بار ورزشی، به تعریف فضا بر اساس استفاده جنس غالب کمک می‌کند. رفتارهایی که از دیدگاه اجتماعی در فضای مشابه قابل پذیرش هستند یا رفتارهایی که بسته به جنسیت به راحتی قابل تأیید نیستند، شامل عملکردهای اجتماعی غیرمادی می‌شوند که به تعریف استفاده جنس غالب نیز کمک می‌کنند. بدین ترتیب فضای شهری تحت تسلط یک جنس به عنوان یک

فضای شهری جنسیتی تعریف می‌شود. دافین اسپین^۵ در اثرش با عنوان «اهمیت فضاهای شهری جنسیتی در عرصه عمومی» ادعا می‌کند که وجود فضاهای شهری زنانه برای حضور زنان در شهر و زندگی شهری نقش مهمی را دارد. این مکان‌ها از طریق ایجاد محیط‌های امن بیرون از خانه که زنان در آن می‌توانند استقلال یابند و هویت خود را در خارج از چارچوب و فضای خانواده بازیابند، تحقق می‌یابد. بر اساس نظر اسپین اگرچه امکان مجزا شده اجباری، دسترسی زنان به زندگی عمومی را کاهش می‌دهد، اما تفکیک آگاهانه و اختیاری فضاها بر مبنای جنسیت در شهر، باعث افزایش دسترسی زنان به فضاهای عمومی می‌گردد. فضای جنسیتی شده مانند دیگر پدیده‌های اجتماعی بر فضاهای شهری بر اساس احساس امنیتشان از فضا، نقشه‌های ذهنی و شناختی شان را در فضا شکل می‌دهد. جین رندل^۶ در مقدمه‌ای بر جنسیت و فضا به برخی از عوامل در شکل‌گیری فضاهای جنسیتی اشاره داشته است:

- به واسطه طراحی و معماری فضا مطابق با نوع جنسیت طراح
- بر مبنای دیدگاه انتقادی، تاریخی و ایدئولوژی طراح
- به دلیل استفاده تصرف و تغییرات روزانه فعالیت‌های آن (kivar,2011:32).

شرلی آدنر^۷ نیز در مطالعات خود به بررسی فضاهای اختصاصی مردان و زنان از نظر فرهنگی، نقش خاص فضا، نمادسازی، حفظ و تقویت روابط جنسیتی

می‌پردازد. موضوعی که مطرح می‌شود، نحوه تولید فضایی است که به وسیله روابط جنسیتی قدرت حاکم به صورت اجتماعی، فرهنگی و فضایی شکل می‌گیرد (Rendell,2000:101) و منجر به نابرابری جنسیتی شده است. نمود این نابرابری در ابعاد مختلف قابل مشاهده است، به عنوان مثال در محیط کار، محیط‌های اجتماعی و ساختار بندی فضایی نقش‌های جنسیتی (مردان شغل‌های مدیریتی و زنان مشاغل پایین‌تر را اشغال می‌کنند) قابل ملاحظه است و البته در این بعد بیشتر وضعیت اجتماعی استفاده کنندگان از فضا مورد توجه قرار می‌گیرد (عرشی‌ها و مدیری، ۱۳۹۰:۵). تفکیک فضایی بین جنس‌ها، یعنی جنسی کردن فضا، گاه امری منطقی است؛ به خصوص در جوامعی که تفکیک بین زنان و مردان در اکثر شئون رعایت می‌شود. حتی جنسیتی شدن فضا بر اساس فرهنگ حاکم بر جوامع امری دور از ذهن نیست. از اینرو جنسیتی شدن یک فضا زمانی به عنوان مشکل مطرح می‌شود که بنا به دلایلی یکی از دو جنس (زن / مرد) مجبور به ترک یک فضای عمومی شده و از حق بهره برداری از آن فضا محروم شوند در حالیکه امکان بهره‌مندی مطلوب از فضای شهری و عمومی از حقوق اولیه شهروندان محسوب می‌شود (کاظمی، ۱۳۸۸:۴۹).

۳- تحلیل یافته‌ها

۳-۱- بررسی ویژگی‌های پاسخ دهندگان

میانگین سنی پاسخگویان به پرسشنامه تحقیق حاضر در تابستان ۱۳۹۲، ۲۶.۳۲ سال است و بیشترین فراوانی (۳۱.۵۸ درصد) مربوط به پاسخگویانی بود که در رده‌ی سنی ۱۸ تا ۲۹ سال قرار داشتند. کم‌ترین و

5 -Daphne Spain
6 -hand Jane Rendell
7 -Shirley Ardener

بیشترین سن پاسخگویان به ترتیب ۱۹ و ۶۴ سال بوده است. همچنین در خصوص تحصیلات پاسخگویان نتایج نشان می‌دهد که اکثر استفاده کنندگان از پارک دارای مدرک لیسانس هستند که شامل ۳۶.۸۴ درصد از پاسخگویان است. جدول زیر فراوانی پاسخگویان را از لحاظ سنی و تحصیلات نشان می‌دهد.

جدول ۱: درصد و فراوانی پاسخگویان بر حسب سن و تحصیلات

گروه‌های سنی	فراوانی	درصد	تحصیلات	فراوانی	درصد
۱۸-۲۹ سال	۲۸	۳۱.۵۸	زیر دیپلم	۲۶	۲۲.۸۱
۲۹-۳۹ سال	۳۱	۲۷.۲	دیپلم و کاردانی	۳۴	۲۹.۸۲
۳۹-۴۹ سال	۳۶	۲۴.۵۶	کارشناسی	۴۲	۳۶.۸۴
بالای ۵۰ سال	۱۹	۱۶.۶۶	کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۲	۱۰.۵۳

منبع: یافته‌های پژوهش

بانوان شمس تبریز متعلق به متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک، میزان احساس امنیت و آرامش روانی در پارک است (جدول ۲).

میزان رضایتمندی از طراحی فضا در پارک بانوان به منظور سنجش میزان رضایت بانوان از نحوه طراحی پارک بانوان، آزمون پارامتری میانگین تک نمونه‌ای (t-Test) استفاده شد و نتایج نشان داد که بیشترین رضایت ساکنان از نحوه طراحی پارک

جدول ۲: آمار توصیفی متغیرهای مرتبط با رضایتمندی از طراحی فضا در پارک بانوان

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	آزمون رتبه‌ای فریدمن
فضاهای مرده و کور در پارک	۳.۸۲	۰.۸۸	۰.۰۸۳	۹.۳۸
طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور	۴.۲۹	۰.۷۲	۰.۰۶۸	۱۳.۰۸
سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک	۴.۲۵	۰.۷۳	۰.۰۶۹	۱۲.۷۶
نوع و نحوه قرار گیری درختان برای جلوگیری از وقوع جرم	۳.۷۱	۰.۹۹	۰.۰۹۲	۸.۴۶
افزایش زمان استفاده از پارک به علت نورپردازی مناسب	۴.۰۰	۰.۹۹	۰.۰۹۳	۱۰.۸۶
افزایش امنیت در پارک به علت نورپردازی پارک در شب	۴.۰۸	۰.۸۴	۰.۰۷۹	۱۱.۴۶
مبلمان پارک	۳.۴۱	۱.۰۸	۰.۱۰۱	۶.۱۴
آزمون خی دو			۱۹۰.۹۷	
درجه آزادی			۶	
سطح معناداری			۰.۰۰۰	

است. ارزش آزمون خی دو (۵۰۱.۶۲۷) نیز نشان می‌دهد که ارتباط متقابلی بین متغیرها وجود دارد و سطح معناداری برای متغیرهای تحقیق ۰.۰۰۰ است که نشان می‌دهد ارتباط معناداری بین این متغیرها در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد. نتایج بررسی میدانی نشان داد که پارک بانوان شمس تبریز درون

ارزش آزمون فریدمن برای متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک، افزایش امنیت در پارک به علت نورپردازی پارک در شب و افزایش زمان استفاده از پارک به علت نورپردازی مناسب در پارک به ترتیب برابر با ۱۳.۰۸، ۱۲.۷۶ و ۱۱.۴۶ و ۱۰.۸۶

ارتباط متقابلی بین متغیرها وجود دارد و سطح معناداری برای متغیرهای تحقیق ۰.۰۰۰ است که نشان می‌دهد ارتباط معناداری بین این متغیرها در سطح اطمینان ۹۹ درصد وجود دارد (جدول ۳). نتایج بررسی میدانی نشان داد که پارک بانوان شمس تبریز به دلیل واقع شدن در مسیر اصلی و نیز دسترسی از طریق مجموعه بزرگ تفریحی مسافر شمس، از دسترسی مناسبی برای استفاده کنندگان برخوردار است. پایین بودن شاخص فریدمن خدمات درون پارک و میزان استقبال بانوان از پارک را نیز می‌توان ناشی از عدم استقرار زیرساخت‌های خدماتی مورد نیاز بانوان به صورت کامل و عدم اطلاع رسانی مناسب در خصوص وجود اماکن مشابه با کاربری اختصاصی جهت بانوان به حساب آورد.

پارک مسافر شمس قرار گرفته است که از این لحاظ با ساختمان‌های مجاور مشرف ناست همچنین ساختمان‌های اطراف پارک اغلب کوتاه بوده و دیدی به درون پارک ندارند.

۳-۲- میزان رضایتمندی از مکانیابی پارک بانوان

به منظور سنجش نحوه دسترسی استفاده کنندگان از پارک بانوان و رضایتمندی آنان از این امر، مکان پارک و کاربری‌های پیرامون پارک مورد ارزیابی قرار گرفت و پاسخ‌های ارائه شده در پرسشنامه‌ها نشان داد که بانوان علاقه‌مند به داشتن پارک‌ها و فضای اختصاصی هستند و احساس نیاز به داشتن فضاهای مشابه از دیدگاه زنان پاسخ‌گو دارای اولویت است. مکان پارک و هم چنین نحوه دسترسی به آن نیز از مناسب است. آماره آزمون فریدمن برای متغیرهای ذکر شده به ترتیب ۱۱.۰۵، ۱۰.۷۳، ۱۰.۵۸ و ۱۰.۴۸ بوده است که

جدول ۳: آمار توصیفی متغیرهای مرتبط با رضایتمندی از طراحی فضا در پارک بانوان

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	میانگین خطای استاندارد	آزمون رتبه ای فریدمن
مکان یابی پارک	۳.۶۹	۱.۰۷	۰.۱۰۰	۱۰.۵۸
میزان رضایت بانوان از دسترسی به پارک	۳.۹۲	۱.۳۳	۰.۱۲۵	۱۰.۴۸
خدمات درون پارک	۳.۴۲	۱.۳۸	۰.۱۳۰	۶.۷۴
میزان استقبال بانوان از پارک	۲.۱۷	۱.۱۵	۰.۱۰۷	۵.۲۴
احساس نیاز به احداث پارک بانوان در شهر	۳.۹۸	۰.۹۶	۰.۰۸۹	۱۰.۷۳
پاسخگویی پارک بانوان برای نیازهای بانوان کل شهر	۳.۷۱	۱.۲۸	۰.۱۱۹	۸.۷۹
میزان علاقه‌مندی بانوان برای استفاده از این نوع	۴.۰۷	۰.۹۴	۰.۰۸۸	۱۱.۰۵
آزمون خی دو	۱۶۸.۳۹			
درجه آزادی	۶			
سطح معناداری	۰.۰۰۰			

۳-۳- میزان رضایتمندی از احساس امنیت در پارک

بانوان

بررسی مطالعات انجام شده در زمینه مفهوم قلمرو در اجتماعات انسانی نشان می‌دهد که برخی از فضاهای عمومی که توسط افراد خاص در زمان مشخصی مورد استفاده می‌گیرد، سبب شکل‌گیری قلمرو ثانویه افراد در فضاهای عمومی می‌گردد (آلتمن، ۱۳۸۷: ۱۴۲). این امر به ویژه در پارک‌ها و فضاهای عمومی از شدت بیشتری برخوردار است، به ویژه در بخش‌هایی از پارک که به حالت نیمه عمومی داشته و محصور و دارای دسترسی محدودتری است، شدت احساس مالکیت بر فضا شدت بیشتری گرفته و میزان احساس امنیت در استفاده کنندگان از فضا قوت می‌گیرد. پارک بانوان به دلیل ایجاد احساس قلمرو ثانویه در بانوان

استفاده کننده از پارک احساس امنیت بیشتری را در مقایسه با پارک‌ها و فضاهای عمومی شهر با قابلیت دسترسی عمومی ایجاد می‌نماید که این امر در آماره‌های موضوعی محاسبه شده به خوبی قابل مشاهده است. تقویت میزان احساس امنیت و آرامش روانی در درون پارک در بین زنان استفاده کننده از پارک، افزایش میزان احساس امنیت در بین بانوان از حضور در فضاهای عمومی اختصاصی، گذران اوقات فراغت بانوان در فضای امن و متناسب با ویژگی‌های جنسیتی و رضایت مردان از حضور امن و مطمئن بانوان در پارک از مهم‌ترین شاخصه‌های پاسخ‌گویان در استفاده و حضور در پارک بانوان تبریز بوده است) آماره‌های ۱۲.۶۳، ۱۲.۰۸، ۱۰.۷۳ و ۱۰.۶۳ آزمون فریدمن (جدول ۴)

جدول ۴: آمار توصیفی متغیرهای مرتبط با رضایتمندی از طراحی فضا در پارک بانوان

متغیر	میانگین	انحراف	میانگین خطای	آزمون رتبه ای
افزایش میزان احساس امنیت در بین بانوان	۴.۰۲	۱.۵۰	۰.۱۴۱	۱۲.۰۸
گذران اوقات فراغت بانوان در فضای امن	۳.۹۰	۱.۴۵	۰.۱۳۶	۱۰.۶۳
تقویت میزان احساس امنیت و آرامش روانی در درون پارک	۴.۱۵	۰.۷۹	۰.۰۷۴	۱۲.۶۲
طراحی فضای امن و محفوظ برای بانوان در تمام گروه‌های سنی	۳.۵۹	۱.۱۹	۰.۱۱۱	۷.۶۸
میزان رضایت مردان از حضور امن و مطمئن بانوان در پارک	۳.۹۸	۰.۹۶	۰.۰۹۰	۱۰.۷۳
آزمون خی دو			۱۴۲.۲۶۳	
درجه آزادی			۵	
سطح معناداری			۰.۰۰۰	

۴- نتیجه گیری

فضاهای شهری در راستای فعالیت و رفتار ساکنین شهر شکل گرفته‌اند و در قالب دو گروه فضاهای عمومی و خصوصی از یکدیگر متمایز می‌گردند. فضای عمومی فضایی است برای حضور جمع و استفاده همگانی جمعیت ساکن شهر و در مواردی مراجعین از سایر نقاط داخل و خارج از کشور. پارک و فضای سبز نیز از جمله فضاهای عمومی با استفاده کنندگان گسترده است که عواملی چون اندازه و مساحت، مکانیابی مناسب، تأسیسات و امنیت از عوامل موثر بر کارآمدی آن محسوب می‌گردند. مطالعات متعدد انجام شده در این زمینه نیز نشان می‌دهد که تأمین امنیت در پارک به عنوان فضای عمومی وابسته به عوامل متعددی چون کاربری‌های پیرامون، طراحی محیطی داخل پارک و نحوه دسترسی به آن است. زنان به عنوان نیمی از ساکنین اجتماعات انسانی، تسهیلات خاصی را از فضا انتظار دارند که در تناسب با خصوصیات جسمی و نیازهای عاطفی آنان باشد و سبب تسهیل زندگی و فعالیت‌های روزمره آنان در اجتماع گردد.

مطالعه حاضر نیز با هدف بررسی میزان تحقق نیاز زنان از فضاهای عمومی اختصاصی، به بررسی میزان رضایتمندی آنان در دستیابی به احساس امنیت در پارک بانوان شهر تبریز، که پذیرای حجم عظیمی از ساکنان شهر و گردشگران مراجعه کننده به این شهر است، پرداخت. نتایج این بررسی نشان داد که احساس

امنیت زنان از فضاهای عمومی خاص متأثر از طراحی محیطی و مجاورت فضای عمومی با کاربری‌های مختلف و متنوع است.

نتایج تحقیق نشان داد که بیشترین رضایت ساکنان از نحوه ی طراحی پارک بانوان شمس تبریز متعلق به متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک، میزان احساس امنیت و آرامش روانی در پارک است. متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک، میزان احساس امنیت و آرامش روانی در پارک است. همچنین در بین متغیرهای مورد مطالعه متغیر میزان استقبال بانوان از پارک دارای کم‌ترین امتیاز از دیدگاه مراجعین است. یافته‌های پژوهش میدانی همسو با مطالعات گلی (۱۳۹۱)، رفیعیان و همکاران (۱۳۸۸)، پورجعفر و همکاران (۱۳۸۷)، علیخواه و نجیبی (۱۳۸۶) و مدیری (۱۳۸۵) نشان داد که ارتباط معناداری بین سطح تحصیلات و سن با سطح رضایت از نحوه ی طراحی پارک بانوان دارد. بانوان با تحصیلات بالاتر و بانوان با سن کمتر از پارک بانوان شمس تبریز رضایت بالاتری دارند. برای اینکه سطح معناداری برای رابطه ی تحصیلات و سن با میزان رضایت از طراحی پارک کمتر از ۱ درصد است، برای تحصیلات (۰.۰۰۲) و برای سن (۰.۰۰۱)، می‌توان

بمانیان، محمدرضا، محمودی نژاد، هادی (۱۳۸۸) امنیت و طراحی شهری، انتشارات طحان، تهران.
بنام، رز، ویولیس، لوریجیو (۱۳۷۹) پیشگیری از جرم و ساختار محیط، ترجمه رضا پرویزی، ماهنامه امنیت، سال ۴، ۱۱ و ۱۲، حوزه معاونت امنیتی و انتظامی وزارت کشور.

پورجعفر، محمدرضا و دیگران (۱۳۸۷) ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرایم شهری با تاکید بر رویکرد C.P.T.E.D. ویژه نامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، ۶: ۸۲-۷۳.

سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تبریز، (۱۳۸۹). صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷) ویژگی‌های محیطی فضاهای امن شهری، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی شهرسازی و معماری.

رفعیان، مجتبی و همکاران (۱۳۸۸) عوامل موثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری، مجموعه مقالات پژوهش زنان، دوره ۷، ۳.

عرشیه‌ها، مریم و میری، آتوسا (۱۳۹۰)، تأثیر فضاهای جنسیتی شده بر احساس امنیت زنان (نمونه موردی میدان مادر و راه آهن تهران)، فصلنامه پژوهش اجتماعی، ۱۳.

علیخواه. فردین، نجیبی ربیعی. مریم (۱۳۸۶) زنان و ترس از جرم در فضاهای شهری، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۶، ۲۲: ۱۰۹-۱۳۱.

نتیجه گرفت که ارتباط معناداری در سطح اطمینان ۹۹ درصد بین سن و تحصیلات پاسخگویان و استفاده کنندگان از پارک بانوان با میزان رضایت از نحوه طراحی مناسب پارک وجود دارد.

بنابراین، می‌توان بیان داشت که با تغییر در طرح فضاهای عموم و ایجاد فضاهای قابل دفاع میزان احساس امنیت را افزایش داد. در این میان طراحی کاربری‌های اختصاصی مانند پارک بانوان دسترسی بر مبنای جنسیت تعریف نموده و محدودیت دسترسی مردان، حضور نگهبان و موانع مختلف همراه با طراحی محیطی مناسب با محدود کردن اشرافیت کاربرهای مجاور از عوامل تأثیرگذار بر افزایش احساس امنیت و رضایتمندی از حضور در پارک و فضای سبز خواهد بود.

منابع

آلتمن. ایروین (۱۳۸۲) محیط و رفتار اجتماعی، ترجمه علی نمازیان، تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

احمدی. حبیب (۱۳۸۲) روانشناسی اجتماعی، چاپ اول، شیراز: انتشارات دانشگاه شیراز.

امیری عارف، مهدی، هاشمی، ملیحه (۱۳۸۹)، تدوین و به‌کارگیری AHP با هدف مناسب سازی فضاهای شهری برای استفاده گروه‌های خاص (زنان)، سومین کنفرانس بین‌المللی انجمن ایرانی تحقیق در عملیات، تهران، دانشگاه صنعتی امیرکبیر.

- مقبل باعرض، عباس و محمدی، علی (۱۳۸۲)، بررسی کیفیت اراده شده در مراکز خدمات درمانی استان فارس، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، دوره نوزدهم، ۲، ص ۵۶-۶۷.
- هزار جریبی، جعفر (۱۳۹۰)، آگاهی زنان از حقوق شهروندی و عوامل مؤثر بر آن، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال سوم، نهم.
- Atlas, Randall (1999) Environmental design that prevents crime, the construction specify, Atlas safety & security design.
- Balram Shivanand, Dragicevic Suzana,(2005), Attitudes Toward Urban Green Space: Integrating Questionnaire Survey and Collaborative GIS Techniques to Improve Attitude Measurements, Landscape and Urban Planning.
- Kiavar, D,(2011) user assessment in public spaces by gender: a survey on segmenter and kecgoren parks in Ankara, 2011.
- Manlun, Yang(2003), Suitability Analysis of Urban Green Space System Based on GIS, ITC.
- Rendell, Jane, (2000) "Introduction: Gender, Space" in Rendell, Penner & Borden, Gender, Space, Architecture: An Interdisciplinary Introduction, Routledge, 2000.
- Robinson, Matthew (1996) "The theoretical of CPTED 25 years of response to C. Ray Jeffry" Edited by William laufer and freda Alder, Application state university-department of political science and criminal Justice.
- Skjerven, R. (1993) Manual of Alternative Municipal Planning. Ministry of Environment, Oslo.
- قربانی، رسول (۱۳۸۶)، تحلیل فضایی توزیع پارک‌های شهری تبریز و نارسایی‌های موجود در آن، طرح پژوهشی معاونت پژوهشی، دانشگاه تبریز.
- کاظمی، مهروش (۱۳۸۸)، رویکردی تحلیلی به مقوله جنسیت و تأثیر آن در کیفیت فضا نمونه موردی پارک فجر تبریز، نشریه هویت شهر، سال سوم، ۴.
- کافی، محسن، عسگرزاده، مرتضی، منصوری سید امیر(۱۳۸۶)، اصول ایمن‌سنجی در طراحی پارک‌ها، مجله علوم کشاورزی، جلد ۳۸، ۱. ص ۳۳-۳۸.
- کمالی، ماندانا، مرادی، پرنیا، غفوری، مرضیه (۱۳۸۸) طراحی و مناسب سازی فضاهای شهری برای حضور زنان، همایش ملی زن و معماری. تهران، آموزشکده فنی حرفه ای دخترانه سما.
- کوزر، لوئیس و برنارد روزنبرگ. (۱۳۷۸) نظریه بنیادی جامعه شناختی ترجمه، فرهنگ ارشاد، نشر نی
- گلی، علی (۱۳۹۱) زنان و امنیت در فضاهای عمومی شهری (مطالعه موردی: پارک آزادی شیراز)، دو فصلنامه جامعه شناسی تاریخی دانشگاه تربیت مدرس، دوره ۳، ۲، ص ۱۴۳-۱۶۴.
- مدیری آتوسا. (۱۳۸۵) جرم خشونت و احساس امنیت در فضاهای عمومی شهر فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی سال ششم، ۲۲